Floravaktarna i Skåne Rapporterar

Hartmansstarr i Skåne

Kjell-Arne Olsson & Charlotte Wigermo



Fig.1 Kalkfuktängarna vid Mosslunda hyser ett livskraftigt bestånd av hartmansstarr. Foto: K.-A. Olsson.

Visst har jag varit där! I Harkrankeryd. Det var 1982 när det storstilade inventeringaprojektet Småland Flora arrangerade sitt årliga inventeringsläger i Tranås och jag (KAO) tillsammans med bl.a. Nadja Niordson inventerade rutan 7E7j strax nordväst om tätorten Tranås. Det visade sig vara en artrik och trevlig inventeringsruta vi fått oss tilldelade med flera arter jag aldrig sett tidigare. Framför allt kommer jag ihåg vårt fynd av hartmansstarr *Carex hartmaniorum* i en fuktig betesmark. Den hade jag nog gått förbi och ignorerat utan god assistans. På håll såg den mest ut som en hundstarr *C. nigra* som av någon anledning blivit av med sitt hanax. Men visst, ser man lite närmre upptäcker man att hanblommorna sitter nertill på toppaxet och att honblommorna har tre märken, inte två som hos hundstarr.

Nåväl, efter mötet med floran i norra Småland återvände jag till Skåne och återupptog den inventering av floran i Fjälkestad (strax norr om Kristianstad) jag påbörjat året innan. Det var inte utan att jag blev väldigt glad och tillfredställd när jag hittade hartmansstarr på två lokaler, väl medveten om att detta hade jag nog inte gjort om jag inte varit i Småland veckan innan. Året efteråt hittade jag dessutom starret på ytterligare en lokal här i de nordligare delarna av Fjälkestad.

De tre gamla lokalerna i Fjälkestad har besökts i år, tyvärr utan återfynd. Den ena av lokalerna där jag fann starret för fyra decennier sedan är ett dike som numera är både fördjupat och breddat. Det domineras idag av sjöfräken *Equisetum fluviatile*. De två andra lokalerna är kärr i naturbetesmarker i närheten



Fig.2. Ax av hartmansstarr. OBS hanblommorna vid basen av toppaxet. Foto: Åke Svensson.

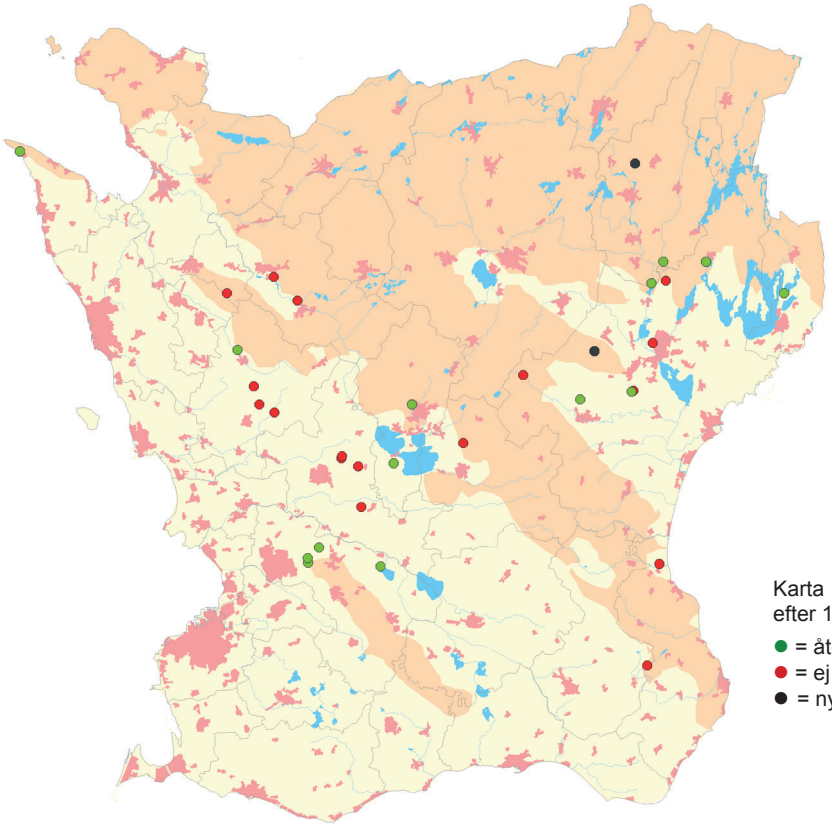
av Odersberga gods. Dessa är fortfarande fina botaniska lokaler där bl.a. småvänderot *Valeriana dioica*, ängsskära *Serratula tinctoria* och klasefibbla *Crepis praemorsa* växer. På en av dessa sågs hartmansstarr senast 2003. Kanske kan någon återfinna starret i framtiden i Fjälkestad. Chansen till detta är stor!

Hartmansstarr beskrevs som egen art så sent som på 1930-talet. Tidigare betraktades det som en varietet av klubbstarr *Carex buxbaumii*, som dock bl.a. har tydligt klubbformigt toppax och större frukgömmen än hartmansstarr. Klubbstarr, som är en nordlig art i Sverige, förekommer närmast sällsynt på Själland och i Halland och Småland. I Skåne har detta starr aldrig påträffats.

Hartmansstarr är kalkgynnat och växer i exempelvis fuktängar, kärr och diken. I Sverige finns det spritt upp till södra Norrland. Starret är sällsynt och klassat som Sårbar (VU) på vår nationella rödlista. Hartmansstarr förekommer sällsynt även i södra Norge, östra Danmark och sydvästra Finland. Världsutbredningen omfattar centrala och östra Europa och

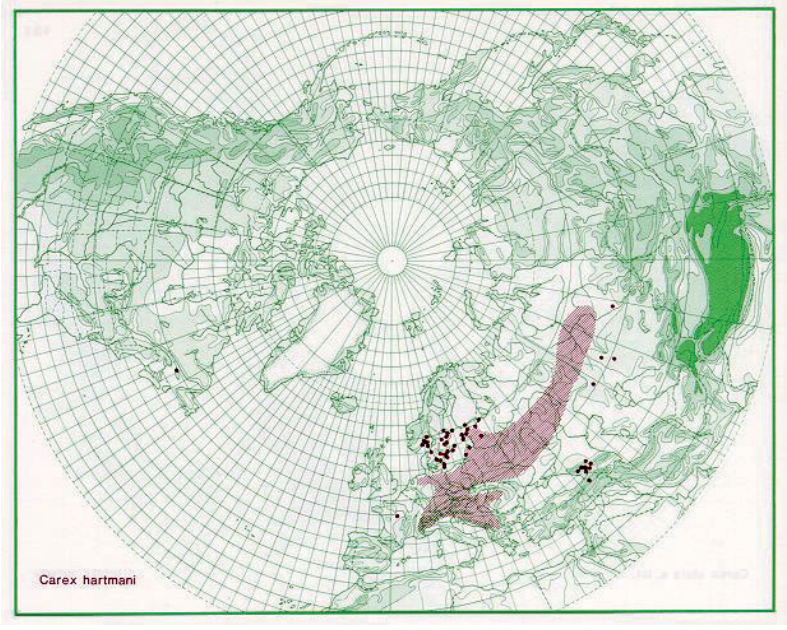


Fig. 3. Ett rikt bestånd av hartmansstarr vid Mosslunda. Foto: Tora Olsson.



Karta 1. Hartmansstarr i Skåne efter 1989.

- ● = återfunnet 2017–2021
- ● = ej återfunnet 2017–2021
- ● = nya lokaler 2017–2021



Karta 2 Världsutbredningen för hartmansstarr enligt Hultén och Fries 1986.

Tabell. Aktuella lokaler för hartmansstarr i Skåne.

Socken	Lokal	Koordinat RN	Antal strån	År
V. Vram	V. Vram kyrka, 3,6 km N	1384750-6204950	1	2019
Ivetofta	Allarpsbäcken, 200 m V	1417550-6222050	2	2018
Gudmundtorp	Ekhult, 150 m SV	1354750-6194650	18	2017
Kågeröd	Bålby, 200 m S	1329650-6212950	20	2017
Brunnby	Mölle. Karl XII:s skansar, S	1294650-6244850	30	2017
Kviinge	Ballingstorp, 350 m O	1396242-6223637	34	2017
Skepparslöv	Bockeboda gård, 200 m O	1387042-6212727	39	2017 (ny)
Höör	Magleäng, 200 m SSO	1357686-6204131	minst 50	2022
Knislinge	Talamo, 1,2 km V. Öster om ån	1398147-6227103	185	2017
Oppmanna	Mannestad, 600 m S	1404999-6227122	190	2017
S. Sandby	Maskängen, 100 m N	1340950-6178650	ca 200	2017
Glimåkra	Höninge, V-delen	1393590-6242940	ca 250	2020 (ny)
Revinge	Sjötorp, 550 m ONO	1352650-6178050	ca 500	2017
Vä	Mosslunda. Vä kyrka, 2,0 km SSO	1393040-6206206	minst 600	2022
S. Sandby	Linnebjär, 200 m NO parkering	1342750-6181150	ca 1 000	2017
S. Sandby	Kungsmarken. Glomsjön, 250 m O	1340924-6179417	ca 2 000	2017

angränsande delar av Asien. Dessutom finns en isolerad lokal i östra Nordamerika.

Under inventeringen för Skånes flora 1989–2005 påträffades hartmansstarr i 27 rutor á 2,5 × 2,5 km (2 %). Sedan 2017 har floravaktarna i Skåne sökt efter det på 31 lokaler och återfunnit det på 14 lokaler. Under dessa år har två nya lokaler tillkommit: vid Bockeboda i Skepparslöv och vid Höninge i Glimåkra. Idag finns särskilt rika växtplatser på Kungsmarken och Linnebjär i Södra Sandby. Även Mosslunda i Vä och Sjötorp i Revinge hyser fortfarande livskraftiga förekomster.

Även om hartmansstarr är lätt att missa och säkert är något förbisedd, tycks det vara en art som gått tillbaka under de senaste decennierna. Liksom så många andra arter som framför allt växer på ogödslade, fuktiga och välhävdade naturbetesmarker, är hartmansstarr missgynnad i dagens skånska jordbrukslandskap. Många lämpliga växtplatser har försvunnit till följd av igenväxning, dränering och konstgödning sedan mitten av förra seklet. Därför är det viktigt att alla återstående lokaler får en för hartmansstarr lämpligt skötsel.

Litteratur

ArtDatabanken, SLU. >www.artdatabanken.se<.

Artportalen, SLU >www.artportalen.se<.

Cajander, 1935. Über die fennoskandischen Formen der Kollektivart Carex polygama. *Ann. Bot. Soc. Zool.-Bot. Fenn.* Vanamo.

Edqvist, M. & Karlsson, T. (red.) 2007. *Smålands flora.* Uppsala.

Georgson, K. m fl 1997. *Hallands flora*. Lund.

Hultén, E. & Fries, M. 1986. *Atlas of North European vascular plants: north of the Tropic of Cancer I–III*. Königstein.

Hylander, N. 1953. *Nordisk kärlväxtflora 1*. Stockholm.

Schou, J.C. 2018, *Danmarks halvgræser*, BFN´s forlag.

SLU Artdatabanken 2020. *Rödlistade arter i Sverige 2020*. SLU, Uppsala.

Tyler, T. m.fl. (red.) 2007. *Skånes flora. Arterna och deras utbredning*, Lunds botaniska förening, Lund.

Weimark, H. 1963. *Skånes flora*, Bokförlaget Corona AB, Malmö.

Weimark, H. & Weimark, G. 1985. *Atlas över Skånes flora*, Lund.